

Immaterieel erfgoed

NOVEMBER 2013

CULTUUR
VAN NU

VAN ONZE
OUDERS

VOOR ONZE
KINDEREN

SPECIAL
JONGEREN

FOLKLORE, PASSIE, VERBODENHEID, IDENTITEIT

Immaterieel erfgoed, heb ik dat?

Immaterieel erfgoed klinkt als iets wat alleen voor oude mensen is en waar jongeren geen boodschap aan hebben. Het klinkt als saai en stoffig, net als het woord traditie.

Maar dat is niet waar! Vergeet alles wat je denkt te weten over tradities en blader eens door de jongerenspecial van het tijdschrift *Immaterieel Erfgoed*. Allerlei jonge mensen, uit alle hoeken van Nederland, vertellen daarin over hun tradities en waarom zij die belangrijk vinden. Zij laten zien hoe leuk het is om eraan mee te doen en waarom hun tradities zeker moeten blijven bestaan. Zij hebben deze tradities overgenomen van hun ouders – soms zelfs van hun grootouders – en willen ze later aan hun kinderen en kleinkinderen doorgeven.

UNESCO

Even terug naar het begin: iedereen heeft wel eens gehoord van de Werelderfgoedlijst van UNESCO. Deze lijst is in 1972 opgericht en er staan allerlei gebouwen op, soms hele stukken stad of dorp en landschappen die zo bijzonder zijn, dat ze bewaard en beschermd moeten worden.

De Werelderfgoedlijst wordt samengesteld door de Commissie voor het Werelderfgoed van UNESCO, op voorstel van de aangesloten landen.

Opdrachten:

1. Wat is UNESCO eigenlijk voor een organisatie? Weet je dat? Omschrijf het dan of zoek meer informatie op www.unesconederland.nl
2. Zoek een paar gebouwen of gebieden in Nederland op, die op de Werelderfgoedlijst staan. Welke gebouwen of gebieden zou jij er zelf graag opzetten, en waarom?
3. Lees het artikeltje van Jon over zijn passie voor werelderfgoed.

Immaterieel erfgoed

Naast dit tastbare, materieel erfgoed bestaat er ook immaterieel erfgoed. Het gaat dan om dingen die je niet zomaar kunt aanraken of vastpakken. Het kunnen tradities zijn die van generatie op generatie worden doorgegeven, kennis van de natuur en het heelal of oude ambachten, of volksverhalen. Sommige landen hebben niet zoveel gebouwen en steden, maar des te meer immaterieel erfgoed, bijvoorbeeld in Zuid-Amerika, Afrika en Azië. Die tradities zijn net zo bijzonder als gebouwen, dus heeft de UNESCO daarvoor ook een lijst ingesteld.

Opdrachten:

1. Lees de artikelen van Jojanneke Vrouwen zitten altijd links en van Marike Trots op geschiedenis en tradities.
2. Noem uit allebei de artikelen een paar dingen die je aan het denken zetten. Zou je daar meer over willen weten?
3. Denk eens aan je eigen favoriete traditie. Zou die over vijftig jaar nog bestaan?

Dat deed UNESCO door in 2003 een verdrag, of conventie, voor het immaterieel erfgoed op te stellen, waarbij landen zich kunnen aansluiten. Deze conventie is ingesteld om het immaterieel erfgoed te beschermen, maar ook om het meer bekendheid te geven en de wereld divers en kleurrijk te houden. In 2012 ondertekende Nederland het UNESCO Verdrag ter Bescherming van Immaterieel Cultureel Erfgoed. Hierdoor kwam er naast monumenten een nieuwe tak van erfgoed bij. Nu moest er goed worden nagedacht over de bescherming van deze immateriële zaken. Het verdrag geldt voor het hele Koninkrijk Nederland.

Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed

Wie het UNESCO Verdrag ter Bescherming van Immaterieel Cultureel Erfgoed ondertekent, moet zich houden aan een aantal verplichtingen. De eerste is dat er een overzicht moet komen van het immaterieel erfgoed in een land. In Nederland doen wij dat door een Nationale Inventaris Immaterieel Erfgoed samen te stellen. Het Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed maakt deze inventaris op basis van voordrachten van de mensen die betrokken zijn bij de tradities.

Dat de mensen of gemeenschappen zelf de aanvraag indienen om hun traditie op de lijst te laten plaatsen is heel belangrijk, want de Nationale Inventaris moet een afspiegeling worden van de tradities die de Nederlandse bevolking belangrijk vindt. Dat geldt voor álle tradities in Nederland, dus van alle culturen die voorkomen op het Nederlandse grondgebied en van alle leeftijden.

Opdrachten:

1. Zoek op www.immaterieelerfgoed.nl op welke tradities er op de Nationale Inventaris staan. Dit zijn nog maar de eerste, want de Nationale Inventaris bestaat nog niet zo lang. Zijn er tradities bij die jij nog niet kende? Aan welke zou jij zelf wel mee willen doen?
2. Hennakunst staat ook op de Nationale Inventaris Immaterieel Erfgoed. Heb je het artikel al gelezen van Anne over *Lichaamskunst*?

Twee voorbeelden van verschillende culturen kun je lezen in het artikel *Waar ik vandaan kom*, waarin Hannah vertelt over Molukse bruiloften en in *Mijn folklore uit West-Friesland* waarin Hanneke schrijft over het dansen in kleding die haar oma ook al droeg.

Tradities

Tradities heeft iedereen, zelfs mensen die denken dat ze ze niet hebben. Je geeft mensen een hand bij een kennismaking, bij het afscheid misschien drie zoenen en je eet erwtensoep en stamppot in de winter. Dat zijn tradities waar je vaak onbewust aan meedoet, maar die je wel overgenomen hebt van je ouders. Meestal heb je niet in de gaten dat het om een traditie gaat.

Normen en waarden hebben ook vaak te maken met een traditie. Van tradities denk je vaak dat iedereen het zo doet en dat mensen het altijd al zo gedaan hebben. En dat is niet zo. In sommige culturen mag een man een vrouw geen hand geven bijvoorbeeld, of is het heel onfatsoenlijk om iemand recht aan te kijken onder het praten. Drie keer kussen is in veel landen ook heel ongewoon. Je kunt in het interview met Eva *Dat doe je toch niet?* lezen hoe normen worden doorgegeven.

Opdrachten:

1. Welke tradities heb jij van je ouders overgenomen? Je kunt er vast wel vijf bedenken.
2. Zoek in het boek *Dit zijn wij, de honderd belangrijkste tradities in Nederland* een traditie waarvan je de achtergrond wilt weten. Bedenk eerst zelf hoe die zou kunnen zijn en lees dan hoe het zit. Klop er iets van je idee?

Maar er zijn ook tradities waarvan wij ons wel bewust zijn. Die zijn vaak feestelijk: kaarsjes uitblazen als je jarig bent, ringen aanschuiven als je trouwt of beschuit met muisjes eten als er een kind geboren is. Feesten als Sinterklaas, Kerstmis en Moederdag, of als je een andere culturele achtergrond hebt het Suikerfeest, Chanoeka, Divali of Holi Phagwa, vieren wij ook uit traditie.

Opdrachten:

1. Welke drie tradities zou jij aan je kinderen willen doorgeven?
2. Waarom zouden jouw kinderen die tradities leuk vinden?

Immaterieel erfgoed

Maar niet zomaar elke traditie noemen wij meteen immaterieel erfgoed. Dat zijn alleen de tradities die mensen willen doorgeven aan de volgende generatie.

Soms vinden wij tradities zo belangrijk dat wij niet willen dat ze verdwijnen. Maar als wij ze willen bewaren, kan dat alleen als er een groep mensen is die het zo belangrijk vindt dat de traditie blijft bestaan, dat ze hun best doen om hun traditie levend te houden. De groep doet dus moeite om het enthousiasme en de interesse voor die traditie door te geven aan een volgende generatie. In dat geval kan je zo'n traditie immaterieel erfgoed noemen. Vaak beschouwen mensen dan een traditie als een deel van hun identiteit.

In het Noord-Brabantse dorp Zundert doet jong en oud mee aan het bloemencorso. Het hele jaar zijn ze daarmee bezig, van ontwerpen en lassen tot bloemsteken en de wagens trekken. Jongeren hebben daarin een speciale plaats, vertellen Janneke en Robin in *Het corsovirus wordt je in Zundert met de paplepel ingegoten*.

Dynamisch erfgoed

Om immaterieel erfgoed levend te houden is het belangrijk dat tradities meegaan met hun tijd. Elke generatie moet de traditie immers leuk of mooi vinden. Alleen zo kan een traditie overleven. Dat is anders dan bij materieel erfgoed. Monumenten bijvoorbeeld moeten blijven zoals ze waren in een bepaalde tijd, daar mag niets aan veranderd worden. Bij immaterieel erfgoed moeten jongere generaties de kans krijgen om veranderingen aan te brengen.

Opdrachten:

1. **Waarom is het belangrijk dat een traditie verandert?**
2. **Vraag je grootouders of andere oudere mensen of zij nog weten hoe hun ouders over Sinterklaas spraken. Waren ze bang om in de zak mee naar Spanje te moeten?**
3. **Wat vind jij van Zwarte Piet?**

Dat zie je bij het sinterklaasfeest, één van de drie oudste tradities van Nederland. In de loop van de tijd is de Sint veranderd van een strenge boeman, die stoute kinderen meenam in de zak, in een lieve kindervriend die cadeaus geeft. Of het carnaval dat in de middeleeuwen vooral chaotisch en ongeorganiseerd verliep, totdat in de negentiende eeuw de Prins en de Raad van Elf het in goede banen gingen leiden.

Soms kunnen mensen ook heel verschillend over tradities denken. Zwarte Piet bijvoorbeeld ligt elk jaar onder vuur, want er zijn mensen die vinden dat Zwarte Piet kwetsend is voor de donker gekleurde Nederlanders. Aan de andere kant worden mensen boos als ze het gevoel krijgen dat 'hun' Zwarte Piet wordt 'afgepakt'.

Eigen immaterieel erfgoed

8

Zoals je hebt kunnen zien, heeft bijna iedereen wel tradities die veel voor hen betekenen en waarvan ze niet willen dat die verdwijnen. Misschien jij ook wel. In de jongerenspecial kun je lezen wat het immaterieel erfgoed van andere jongeren is. Je zou ook eens aan je ouders en grootouders kunnen vragen welke gebruiken en tradities zij overgenomen hebben van hun ouders en hebben doorgegeven aan jou.

Opdrachten:

1. Maak een inventaris van het immaterieel erfgoed dat in het jongerenmagazine genoemd wordt.
2. Geef jouw eigen immaterieel erfgoed door op www.traditie.nl/enquete. Lees hiervoor ook het artikel van Ineke over *Tradities, welke wil jij doorgeven aan je kinderen en kleinkinderen*.
3. Heb je de quiz al gedaan: Hoe (erf)goed of (erf)fout ben jij?

In the picture

Het lesproject In the picture gaat over het immaterieel erfgoed van jongeren. Lees het artikel daarover van Corneliëke Jongerenvertegenwoordigers en immaterieel erfgoed. Corneliëke was jongerenvertegenwoordiger in de werkgroep UNESCO bij NJR die naar scholen gingen om informatie te geven over immaterieel erfgoed.

Bij het project In the picture maken jongeren foto's van de tradities die zij willen doorgeven. Ze vertellen er ook bij waarom die tradities belangrijk zijn voor hen en hoe die tradities eruitzien.

Welke tradities, die je hebt overgenomen van je ouders en wellicht ook grootouders, zijn belangrijk voor jou? Wil je deze tradities doorgeven aan jouw kinderen? Zou jij de tradities op dezelfde manier willen doorgeven of liever in een iets andere vorm? Bedenk ook waarom jij dit graag wilt doorgeven aan jouw kinderen. Is het bijvoorbeeld een deel van je cultuur of van je identiteit? Dus schrijf niet alleen op dat het jammer is als de traditie verdwijnt, maar ook waarom dat zo jammer is.

Opdracht :

1. Ga op zoek naar de tradities die je wilt doorgeven. Maak er een foto van en vertel er een verhaal bij. In het volgende hoofdstuk staan tips hoe je immaterieel erfgoed het beste op de foto kunt zetten.
2. Maak er samen met je klasgenoten een boek of een tentoonstelling van.
3. Wij vinden het natuurlijk ook wel leuk als je jouw foto met verhaal naar ons stuurt: immaterieelerfgoed@live.nl.

om foto's te maken Tips

Het maken van een mooie foto is een deel van de opdracht van In the picture. Bedenk van tevoren goed hoe je jouw traditie of immaterieel erfgoed het beste kunt uitbeelden. Dat kan moeilijk zijn, want het gaat om niet-tastbare zaken. Soms kun je een symbool fotograferen dat staat voor de traditie. Kijk bijvoorbeeld naar de foto bij het verhaal dat Janneke schreef over *Strijdlieden en rode rozen*. Bij deze foto is het verhaal van wezenlijk belang om de foto te kunnen begrijpen.

Of je maakt een foto van feestvierende mensen, waarbij duidelijk te zien is aan wat voor feest ze deelnemen. Zoals de foto van Jonne bij haar artikel *Mijn festival*. Juist omdat een foto maar een deel weergeeft is het nodig om er ook een verhaal bij te vertellen waarin je de immateriële kant beschrijft. In het geval van Jonne wat het festival voor haar betekent en waarom ze het later wil doorgeven aan haar kinderen.

Verder zijn er technische zaken waar je aan moet denken. De foto die je maakt moet scherp zijn; het belangrijkste onderdeel moet goed in het midden staan en er moeten niet te veel onbelangrijke zaken op staan die de aandacht afleiden. De foto moet ook een hoge resolutie hebben, zodat hij bij uitvergroten nog steeds scherp is. Het mooiste is om een foto minimaal 1 MB en 300 dpi groot te maken. Let er ook op dat het niet te donker of te licht is en vermijd zoveel mogelijk bewegende onderdelen. Vage vlekken maken de zaak niet duidelijker.

Heb ik dat? Ja, misschien wel.

Zoals je hebt kunnen zien is immaterieel erfgoed helemaal niet saai of iets dat alleen anderen hebben. Het kan heel dicht bij huis zijn en erg belangrijk voor wie je bent of waarvan je deel wilt uitmaken. Als je trots bent op je eigen immaterieel erfgoed is het leuk om daarover te praten met anderen en van hen te horen wat hun immaterieel erfgoed is. Het verbindt en verwondert. Dat maakt de wereld afwisselend en kleurrijk. Immaterieel erfgoed geeft ook allerlei gebeurtenissen een extra dimensie, door de symbolische betekenis erachter, door de wortels in het verleden en de blik op de toekomst. Kortom, het maakt het leven interessanter.

Misschien ben je erachter gekomen dat jij jouw immaterieel erfgoed eigenlijk heel belangrijk vindt (of misschien wist je dat al lang). Het zou zelfs kunnen zijn, dat je je ervoor wilt inzetten zodat dat het doorgegeven wordt en het blijft bestaan. Bedenk dan ook eens of je jouw traditie zou willen voordragen voor plaatsing op de Nationale Inventaris. Dat kun je het beste doen samen met anderen die jouw traditie ook een warm hart toedragen.

Wil je meer informatie,
kijk dan eens op de
website van de
Nationale Inventaris:
www.immaterieelerfgoed.nl.

Colofon

Deze Lesbief hoort bij de jongerenspecial van het tijdschrift *Immaterieel Erfgoed* en is een uitgave van het Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed in samenwerking met de jongerenwerkgroep UNESCO van NJR.

Redactie en exploitatie:

Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed
F.C. Dondersstraat 1, 3572 JA Utrecht
telefoon: 030-2760244
e-mail: immaterieelerfgoed@live.nl
www.volkscultuur.nl/www.traditie.nl

Redactie: Elise Meijer, Anneke Munnik en Ineke Strouken
met medewerking van Anne Schepers, Jeska Onderwater,
Ilona Rozenboom-de Vries
www.jongerenvertegenwoordigers.nl

Foto's: Nationale Beeldbank, Rick Huisinga, Ton Fischer en
van de auteurs van de Jongerenspecial *Immaterieel Erfgoed*.

Opmaak: www.icarusontwerp.nl

Druk: www.libertas.nl

© Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed
Niets uit deze uitgave mag overgenomen worden zonder
schriftelijke toestemming van de uitgever.

Prins Bernhard Cultuurfonds

Nederlands Centrum voor
Volkscultuur en Immaterieel erfgoed